

Кравченко Мар'яна Юрївна,
здобувачка ступеня вищої освіти «магістр» педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

Науковий керівник:
Хом'як Ольга Анатоліївна,
к. пед. наук, доцент кафедри теорії та методик початкової освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Упровадження інноваційних технологій, зокрема візуалізації, яка є основою сучасного інформаційного простору, спирається на відповідні зорові образи, тому неможливо сьогодні уявити якісний навчальний процес у початкових класах без цього.

Використанню візуалізації в закладах загальної середньої освіти присвячені роботи Д. Безуглого, Л. Білоусової, Н. Житеньової, Н. Білошапки, Н. Гончарової, О. Заболотної, Л. Паніної та ін. Погляд на візуалізацію як самостійну педагогічну технологію або складову технологій навчання знаходимо у публікаціях Т. Коваль, О. Бесклінської, О. Сілкової, Н. Лобач.

У Педагогічному словнику зазначено, що візуалізацією є розвиток відправлення даних у аспекті зображення з метою максимальної зручності їх поняття, надання матеріальної форми будь-якому об'єкту, предмету, процесу тощо [4].

Ю. Бабанський стверджує, що візуалізація в дидактиці розуміється ширше, ніж безпосереднє зорове сприйняття. Він включає сприйняття через рухові, тактильні відчуття [1].

І. Малафійк зазначає, що візуалізація в навчанні полягає в тому, що предмети, що вивчаються, повинні бути представлені для спостереження учнів, які викладають самі предмети, а не книги про ці предмети [3, с.345.].

Реалізувати принцип візуалізації в процесі формування громадянської компетентності учнів молодшого шкільного віку означає створювати нові, доповнювати, збагачувати і розширювати існуючі в свідомості дітей чуттєві образи та уявлення про навколишній світ за допомогою цілеспрямованого прямого і посереднього чуттєвого сприйняття. Вони об'єктивно визначаються чуттєвістю ознак і властивостей природних об'єктів, їх тимчасовим та просторовим розташуванням у світі, тимчасовою зміною об'єктів та явищ та змістом процесу формування громадянської компетентності в початковій школі.

Принцип візуалізації втілюється за допомогою цих інструментів, а також через актуалізацію сенсорних переживань, які учні вже мають. В дидактиці,

перший тип називається зовнішньою, а другий – внутрішньою візуалізацією. Отже, візуалізований матеріал можна сприймати як під час уроку, так і перед ним, наприклад, на екскурсіях та під час виконання домашнього завдання. У процесі формування громадянської компетентності використовуються обидва ці види наочних посібників, як у поєднанні, так і кожен самостійно.

Отже, візуалізація – це універсальний засіб навчання і виховання, який організовує сприйняття та спостереження учнів за реальністю, позитивно впливає на сенсорну сферу учня, розвиває його сприйняття, мислення, уяву; стимулює пізнавальну та творчу активність, сприяє розвитку інтересу до навчання; сприяє узагальненню та кращому засвоєнню знань.

Сьогодні відома значна кількість візуальних засобів передачі інформації: дошка, плакати, схеми та мультимедійний проектор, збірні візуальні засоби (магнітні та шпилькові дошки), демонстраційні моделі, екран/монітор комп'ютера, інтерактивна дошка тощо. Візуалізація інформації є відгуком освіти на динамічний розвиток, потреби суспільства та реалізовано у методичних рекомендаціях НУШ у формі графічних аналізаторів (Т-схеми, сітки Альвермана, шкали ставлення «Так-Ні», таблиці ЗХД, понятійної таблиці, таблиці «Аналіз ознак поняття», діаграми Вена, циклічної діаграми, деревоподібної діаграми ментальної карти), діаграми «Фішбоун») та супровідних наочних матеріалів до інноваційних технологій навчання (керованого читання, мозкової атаки, асоціативного куща тощо).

У процесі візуалізації навчального матеріалу з метою формування громадянської компетентності на уроках «Я досліджую світ» опосередковане сприйняття предметів і явищ природи надають наочні посібники. Вони найпоширеніші та більш доступні. Макети використовуються як джерело знань, засіб ілюстрації, основа для запам'ятовування матеріалу, для практичних завдань на різних етапах уроку. Вони також поєднуються із малюнками з метою пояснення та уточнення, створення та розуміння у дітей зручного просторового уявлення про ексклюзивні частини предмета або об'єкт в цілому.

До плоских візуальних засобів візуалізації належать: навчальні картинки, таблиці, фотографії. Серед таблиць є такі, які використовуються постійно та епізодично, за потреби. До першої групи належать навчально-довідкові таблиці. Наприклад, «Державні символи України», «Права поведінки в громадських місцях», «Обов'язки громадянина України», а також таблиці з алгоритмами загальноосвітньої діяльності, інструкції до практичних робіт, експерименти, спостереження тощо. До другої – художні або комбіновані таблиці на окремі теми навчального змісту.

Будь-яка форма візуалізації інформації містить елементи проблемності. Завдання вчителя – використовувати такі форми наочності, які не тільки доповнили б словесну інформацію, але й самі були носіями інформації. Чим більше проблемності в наочній інформації, тим вищий ступінь розумової активності учня.

Одним із ефективних шляхів розв'язання цього завдання є побудова освітнього процесу на інтеграційних засадах на основі використання

інтелектуальних карт, Скрайбінгу, Інфографіки, Кластеру тощо, для оптимізації навчально-пізнавальної і творчої діяльності всіх його учасників.

Інтелект-карта – це схема, яка візуалізує певну інформацію при її обробці людиною, це спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою структурно-логічних схем радіальної організації. Карта пам'яті реалізується у вигляді діаграми, на якій зображені слова, ідеї, завдання або інші поняття, зв'язані гілками, що відходять від центрального поняття або ідеї [2].

Скрайбінг – нова техніка презентації доповіді спікера, яка супроводжується ілюстраціями «на льоту» малюнків фломастером на білій дошці. Таким чином, слухачі чують і бачать одночасно приблизно одне й те ж саме, що полегшує сприйняття інформації [5].

Один із цікавих методів, який пропонують використовувати на уроках «Я досліджую світ» – інфографіка – спосіб подання інформації, даних і знань графічними зображеннями. У широкому сенсі інфографіка – це візуальне подання інформації, поєднання тексту та графіки, створене з метою повідомити певну інформацію, особливо у великому обсязі.

Метод «Кластер» – графічна форма візуалізації інформації, коли виділяються основні смислові одиниці, які фіксуються у вигляді схеми (пучка) з позначенням зв'язків між ними.

Сучасні прийоми візуалізації здатні не тільки передавати інформацію, але й емоційно впливати на учнів, спонукати в них позитивні емоції та інтерес до досліджуваного предмета.

Таким чином, можна зробити висновок, що засіб візуалізації – це сукупність матеріальних засобів педагогічної роботи, що сприяє оснащенню освітнього процесу з метою його вдосконалення, підвищення ефективності та якості навчання молодших школярів. Наявність та якість цих засобів візуалізації є важливим фактором створення оптимальних умов для формування громадянської компетентності учнів молодшого шкільного віку та реалізації завдань Нової української школи в «Громадянській та історичній» освітній галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабанський Ю. К. Методи навчання в сучасній загальноосвітній школі. Ташкент: Укитувчи, 1990. 229 с.
2. Б'юзен Тоні. Мапа думок. Докладний посібник із вивчення і застосування найпотужнішого інструмента в світі. Львів : Видавництво Старого Лева, 2021. 224 с.
3. Малафіїк І.В. Дидактика новітньої школи: Навчальний посібник Київ: Видавничий Дім «Слово», 2014. 632 с.
4. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченко. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.
5. Сокол І. М. Веб 2.0. Сайти, блоги, фотосервіси, карти знань. Київ : Шк. світ, 2011. 128 с.